

*Куцак Світлана Анатоліївна,
асистент кафедри івент-менеджменту
та індустрії дозвілля
Київського національного університету
культури і мистецтв
star-light@i.ua
ORCID: 0000-0001-7662-0335*

СТАНОВЛЕННЯ МОДЕЛІ МАСОВОГО СВЯТА В ТОТАЛІТАРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Метою статті є виявлення особливостей трансформації масових свят у період становлення радянської влади в Україні. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні фактографічного, аналітичного та історико-логічного методів, які уможливили виявлення форм і способів трансформації масових свят в Україні в перші роки становлення радянської влади, систематизацію закономірностей перетворення автентичних масових свят на радянські та з'ясування особливостей функціонування масових свят у перші десятиліття радянської влади. **Наукова новизна** дослідження полягає у виявленні специфіки цих процесів в історичному контексті та з урахуванням особливостей їх розгортання на українських обширах. Виявлено мету й напрями перетворення масових свят на радянські. **Зроблено висновок**, що особливістю радянських масових свят була їхня жорстка уніфікованість, яка виключала відхилення від заданих центром стандартів і призводила до їх проведення без врахування етнокультурної специфіки України.*

***Ключові слова:** масові свята, тоталітарні свята, радянська модель свята, святковий календар, державна політика.*

Куцак Светлана Анатольевна, ассистент кафедры менеджмента и индустрии досуга

Становление модели массового праздника в тоталитарном обществе

*Целью статьи является выявление особенностей трансформации массовых праздников в период становления советской власти в Украине. **Методология исследования** заключается в применении фактографического, аналитического, сравнительного, историко-логического методов, что дало возможность выделить формы и способы трансформации массовых праздников в Украине в первые годы становления советской власти, систематизировать закономерности преобразования аутентичных массовых праздников в советские и выявить особенности функционирования массовых праздников в советский период в первые десятилетия XX ст. **Научная новизна** исследования заключается в выявлении специфики этих процессов в историческом контексте и с учетом особенностей их развертывания на украинском пространстве. Выявлены цели и направления преобразования массовых праздников в советские. **Сделан вывод** о том, что особенностью советских массовых праздников была их жесткая унифицированность, исключавшая отклонения от заданных центром стандартов и приводившая к их проведению без учета этнокультурной специфики Украины.*

***Ключевые слова:** массовые праздники, тоталитарные праздники, советская модель праздника, праздничный календарь, государственная политика.*

*Kutsak Svitlana, assistant of the Department of Management and Leisure Industry
Formation of a model of a mass holiday in a totalitarian society*

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the transformation of mass holidays in the period of the establishment of the Soviet power in Ukraine. The methodology of the research consists of the application of factual, analytical, comparative, historical and logical methods, which made it possible to reveal the forms and ways of transforming mass holidays in Ukraine in the first years of formation of the Soviet power, to systematize the regularities of transformation of the authentic mass holidays into the Soviet ones and to reveal the features of the functioning of mass holidays in the Soviet period in the first decades of the 20th century. The scientific novelty of the research is to identify the specifics of these processes in the historical context and taking into account the details of their deployment in the Ukrainian space. The purposes and directions of the transformation of mass holidays into the Soviet ones are revealed. The conclusions is made that the peculiarity of the Soviet mass holidays was their rigid unification, excluding deviations from the standards set by the center and leading to their conduct without taking into account the ethnocultural specifics of Ukraine.

Key words: mass holidays, totalitarian holidays, Soviet holiday model, holiday calendar, state policy.

Актуальність теми дослідження. У проблематиці дозвілля, вельми поширених в останні десятиліття, окрему увагу привертає феномен масових свят: його історичні витoki й еволюція, трансформації в умовах сучасного світу. Це зумовлено як надзвичайною близькістю масового свята до міфологічних засад людського буття і, відповідно, його великим впливом на людину й соціум, так і, саме через ці обставини, його значним консолідуючим потенціалом. В умовах, в яких нині перебуває наша країна, ці властивості масового свята набувають інструментального характеру і за належної державної культурної політики дозволяють використовувати їх для підсилення націєтворчих процесів та досягнення суспільної злагоди. Усе це інспірує перетворення масового свята на предмет системних і комплексних наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. В останні ж роки підвищеною увагою дослідників, в колі наукових інтересів яких перебувають масові свята, користується проблема їх трансформації в перехідну добу (зокрема, при становленні тоталітарних суспільств та зворотному процесі – транзиту до демократії) та їх функціонування як інструменту державної політики (роботи Е. Діанової, М. Літвінової, Е. Кустової, А. Сіладі). Як підкреслює І. Петрова, «особливої актуальності ці дослідження набувають у трансформаційні періоди суспільства, коли суттєво змінюються усталені стереотипи, виникають нові соціальні спільноти, в межах яких діє свій стиль та спосіб життя» [17, 71]. А отже, процеси соціокультурного транзиту від комуністичного до демократичного суспільного устрою, в яких уже тривалий час перебуває Україна, зумовлюють і значний інтерес до закономірностей, форм, шляхів трансформацій масового свята в перехідний час.

У цьому контексті особливий інтерес становить найближча до нас за часом історія «накладання» свят – нових радянських на народну обрядовість (праці О. Захарова, Р. Мальте, Є. Свірідової, С. Румянцева, А. Шульгіна). Що закономірно в контексті тих завдань, які нині постають перед незалежними державами, котрі після руйнації СРСР пішли власними незалежним шляхом. Адже вони, й Україна серед них, отримали відповідну культурну спадщину, без

розуміння генези й закономірностей функціонування якої важко позбавитися її негативів і конструктивно використати її позитиви, адаптувавши їх до сучасних реалій.

Водночас вітчизняна наука досі практично не приділяє уваги особливостям становлення й функціонування масових свят у перехідні періоди розвитку соціуму з урахуванням особливостей їх розгортання на українських обширах. Таким чином, метою цієї статті є виявлення особливостей становлення масових свят в перші роки ствердження радянської влади в Україні. Така мета потребує розв'язання наступних завдань: виявлення форм і способів трансформації масових свят в Україні в перші роки становлення радянської влади, систематизації закономірностей трансформації автентичних масових свят в радянські, виявлення особливостей функціонування масових свят у радянську добу в перше десятиліття ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. В усі історичні часи масові свята активно використовувалися структурами влади для ствердження в суспільстві потрібної ідеологічної й політичної моделі. «Досить згадати свята французької революції, або святкову культуру тоталітарних режимів, – зазначає, наприклад, М.В. Літвінова, – щоб дійти до висновку: зміна державного ладу тягне за собою зміну святкового календаря. Провідні політичні діячі, а також діячі культури і мистецтва, спираючись на традиційно-народні свята, надаючи їм нові смислові відтінки, створюючи нові масові свята і видовища з опорою на ідеологічно прийнятний для даного державного ладу подієвий ряд, формували свою систему свят» [12, 198].

Разом з тим, у Західній Україні, особливо в Галичині, підйом національної самосвідомості, що мав місце наприкінці ХІХ ст., і розгортання процесів націотворення викликали до життя запровадження видатними діячами української культури нових масових свят, приурочених до видатних подій в історії України й знакових постатей української історії та культури. У процесі розгортання українських національних святкувань у Галичині наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. консолідуючі та національно-ідентифікаційні властивості масових свят використовувалися повною мірою. Разом з тим, у структурі масових свят, поширених в Україні на початку минулого століття, з якими зіштовхнулася радянська влада, органічно поєднувалися народна обрядовість, що зберегла в собі архаїчні (язичницькі) засади, релігійно-християнська обрядовість зі значною присутністю того ж архаїчного шару, офіційні свята, організовані російською імперською владою на честь видатних подій і постатей Російської імперії, в яких домінували видовищність і розважальність і які, однак, поєднані з масовими гуляннями, також містили в собі значний засадничий архаїчно-святковий складник.

Ще однією складовою частиною комплексу масових свят в Україні, який належало «абсорбувати» радянській системі, були нові свята Української Народної Республіки, однією з реформ якої, проведених негайно після падіння самодержавства і створення УНР, були зміни у святковому календарі. У січні 1918 р. Центральна Рада ухвалила «Закон про восьмигодинний робочий день», яким було визначено «свята, коли працювати не положено». До них належали

як низка християнських свят (6 січня – Хрещення, 25 березня – Благовіщення, 15 серпня – Перша Пречиста, 14 вересня – церковний Новий рік, 25-26 грудня – різдвяні дні тощо – усього 12), так і світські (1 січня – Новий рік), зокрема специфічно українські політичні свята: 27 лютого – день повалення царату (за старим стилем), 1 травня – «робоче свято», або «свято праці»; 7 листопада і 9 січня – «Національне державне свято III і IV Універсалів».

Таким чином, політико-ідеологічне завдання трансформації українських масових свят під час встановлення й ствердження радянської влади в Україні потребувало розв'язання і здійснювалося за такими напрямками: цілеспрямоване запровадження радянських свят, що відбувалося зокрема й головним чином через «накладання» нових свят на традиційні народні й релігійні з «мікшуванням» їх часової прив'язки¹, та нещадне викорінювання масових свят, пов'язаних зі ствердженням української самосвідомості й української державності.

Зміна святкової палітри в СРСР мала на меті передусім ліквідацію царської системи свят, пошук нових святкових форм вираження, святкового календаря, символіки, що радикально відрізнялися б від попередніх. Оскільки в основі переважної більшості свят Російської імперії лежав церковний календар, а самі вони містили в собі значну кількість релігійних компонентів. Однією з цілей радянської державної політики в цій сфері було ослаблення впливу церкви на масову свідомість. І якщо декретом Ради Народних Комісарів «Про восьмигодинний робочий день» від 29 жовтня 1917 р. релігійні свята усе ще переважно зберігалися (додано до святкових днів було лише 27 лютого – день початку лютневої революції в Росії, який вважався днем повалення царату, та 1 травня²), то в затвердженому Декретом РНК РРФСР від 20 січня 1918 р. «Про свободу совісті, церковних і релігійних товариств» проголошувалася свобода віросповідання, а відправлення державних і публічних громадських заходів втратило релігійний супровід. З цією ж метою – боротьби з релігійними святами – за кілька днів по тому, 24 січня 1918 р., на засіданні Ради Народних Комісарів було прийнято ще один декрет «Про введення в Російській Республіці західноєвропейського календаря», яким закладено політичні основи нової системи святкування. Ним скасовано релігійні та імперські свята і введено новий обов'язковий святковий «Червоний календар». Святковими днями були оголошені 9 січня, 1 травня, 18 березня, 7 листопада.

Перехід на новий календар тягнув за собою й пересування дат колишніх свят, що сприяло створенню нової святкової системи. У новому календарі знайшли місце революційні свята – так звані «пам'ятні дні великих подій революційної боротьби трудящих Росії і всього світу». Відповідно до правил РНК РРФСР «Про щотижневий відпочинок і святкові дні», розміщених у Кодексі законів про працю 1918 р., заборонялося працювати «в такі святкові дні, присвячені спогадам про історичні та суспільні події: Новий рік (1 січня), День 9 січня 1905 р. (22 січня), День повалення самодержавства (12 березня), День Паризької Комуни (18 березня), День Інтернаціоналу (1 травня), День Пролетарської революції (7 листопада)». Таким чином, революційні свята були узаконені.

28 лютого 1919 р. тимчасовим положенням «Про восьмигодинний робочий день», затвердженим Наркоматом праці УСРР, було сформовано перший власний календар вихідних радянської України. Для нього характерним було поєднання старих церковних свят (їх налічувалося 9 з 12-ма вихідними днями) з новими світськими, власне радянськими, яких було 5. Це – Новий рік (1 січня), річниця Кривавої неділі 1905 роки (22 січня), день повалення царату (12 березня), день Паризької Комуни (18 березня), День Інтернаціоналу (1 травня) і день пролетарської революції (7 листопада). Однак святковий статус у цих двох групах свят був різний: у радянські свята працювати було заборонено, у релігійні – лише «не обов'язково» [10, 190]. У той же день, 28 лютого, вийшла ще одна постанова, винесена Народним Комісаріатом праці – «Про свята». Нею встановлено, що звична святкова масляна (28 лютого й 1 березня) відтепер є звичайним робочим днем.

Разом з тим, ще в березні 1919 р. Народний комісаріат освіти УСРР під головуванням В. Затонського ухвалив постанову «Про вшанування пам'яті Тараса Шевченка». Нею було визначено, що «день 11 березня присвячується пам'яті великого народного поета», і в цей у навчальних закладах немає занять, натомість проводяться лекції й урочистості з ушанування поета. Святкові заходи проходять і для робітників і селян, однак, вихідним на всеукраїнському рівні цей день оголошено не було. Водночас, пізніше, у 1924 р., «на Київщині серед «особливих днів відпочинку» було зазначено й 11 березня – річниця смерті Т. Шевченка. Тривалий час питання про вшанування пам'яті залишалося в Україні актуальним. Для компромісного розв'язання цієї проблеми Наркомат праці УСРР «творчо використав досвід із відзначенням річниці смерті Леніна. Окремим циркуляром від 10 березня 1926 р. було пояснено, що відзначення роковин смерті Шевченка об'єднується із святкуванням Лютневої революції і проводиться у вихідний 12 березня. Тоді як 11 березня є робочим днем» [7].

Наприкінці серпня 1919 р. внаслідок наступу Денікіна радянську владу в Україні було ліквідовано. Після відновлення УСРР, офіційно зафіксованого рішенням Всеукрревкому від 27 січня 1920 р. «Про об'єднання діяльності УСРР та РСФРР» усі рішення української влади втратили чинність, і в Україні було запроваджено російський календар свят. У 1920 рр. в УСРР існували деякі принципові відмінності від святкового календаря інших радянських республік. Зокрема, не існувало практики «подовжень» революційних свят 1 травня та 7 листопада. Прикметною українською особливістю було й те, що серед офіційних вихідних днів УСРР не було жодної події, пов'язаної зі встановленням радянської влади в Україні.

Остаточне оформлення радянського святкового календаря відносять до 1927-1928 рр., коли Постановами Президії ЦВК СРСР було встановлено проведення урочистостей з нагоди святкування річниці Жовтневої революції протягом 7 і 8 листопада, а святкування Дня Інтернаціоналу – 1 і 2 травня [9, 39]. А проте, за даними деяких дослідників, процес практичного запровадження святкового календаря забрав не одне десятиліття, особливо в сільській місцевості [6]. Архівні документи теж свідчать, що поряд з новими революційними і радянськими святами в 1920 рр. у центрах традиційної

культури радянських республік, зокрема й в Україні, відзначання народних і релігійних свят (Різдва, Великодня, Трійці, Івана Купали, Петрова день тощо) зберігалося.

Як свого часу православна церква, так і інституції радянської держави у період ствердження радянської влади й у подальшому усвідомлювали величезний консолідуючий та ідентифікаційний потенціал народної обрядовості і намагались інтегрувати його у власну практику. «Адміністративне «насадження» нових обрядів як запозичених (з християнської Візантії, революційної Франції тощо), так і власноруч сконструйованих, «впитувалося» в спонтанний процес еволюції народних обрядів, змінювало їх форму, трансформувало їхні сутність та призначення» [3, 20].

Мірою усвідомлення величезної ролі обрядів як інструментів проведення державної політики та ідеологічних настанов, радянська система взялася за створення нових, власних обрядів та накладання їх на традиційні [12, 12]. Як і будь-яка інша, радянська обрядовість була покликана утверджувати норми суспільного співжиття, прописані з відповідних ідеологічних позицій: «октябрини» та «звездини» – замість «народин» та «хрещення», «комсомольське весілля» замість вінчання, вручення паспорта – замість конфірмації тощо. «Масове свято слугувало потужним засобом «внутрішньої радянізації», виконувало функції, здійснення яких так чи так зміцнювало позиції радянської влади і сприяло її поширенню, будь то демонстрація економічних досягнень, військової сили соціалістичної держави або пропаганда суспільно корисних зразків поведінки, тобто репрезентувало радянську ідеологію» [19, 28].

У перші роки радянської історії в запровадженні нових масових свят широко запозичувався досвід Французької революції 1789–1794 рр., яка сформувала цілу систему грандіозних масових свят і видовищ, що стала дієвим інструментом утвердження її ідеалів. Серед породжених революцією французьких свят, щодо яких згодом здійснювалися спроби їх пересадження на радянський ґрунт – «Декадні святкування», присвячені Республіці, Народу, Мученикам Свободи, Людському роду, Природі, Розуму тощо [13]. Однак, практика прямого запозичення французького досвіду не прижилася, і у 1920 рр. йде активний пошук нових форм, відповідних політичним завданням радянського суспільства.

На початках становлення масових свят радянської доби поширення набула форма так званого політкарнавалу, в якому поєднувалися символіка ренесансних карнавалів, французької революції, поточні міжнародні сюжети й теми виробництва. Колективи підприємств виходили на демонстрацію, несучи символи свого виробництва (емблеми, художньо оформлені прапори, діаграми). Як символи в них використовувалися знаряддя праці, верстати, продукція, справжні або у вигляді їх збільшених макетів: «Йшли броненосці, вагони, друкарські машини, млини, паровози. [...] Над натовпом майоріли колосальні цигарки, чоботи, олівці» [18, 3]. Невід'ємним атрибутом цих святкувань було слово – усне й письмове у вигляді урочистих промов і величезної кількості транспарантів з уніфікованими для всієї країни гаслами [22]. Однак розквіт

політкарнавалу був нетривким: при підготовці першотравневого свята 1926 р. надійшло розпорядження відмовитися від надання демонстрації карнавального характеру [21, 26.]. До кінця 1920 рр. образотворче мистецтво почало «домінувати над театральними елементами і стало основним виразником всіх найважливіших гасел святкувань» [5, 102.].

Пізніше, у 1930 рр. тенденція використання знарядь праці як символів закріпилася і була тісно пов'язана з іншою – на монументалізацію і механізацію. За святкового оформлення населених пунктів усього СРСР широко використовувалися гігантські конструкції, що зображали машини, верстати, заводи. Створення таких конструкцій було під силу лише професійним художникам; вимагаючи спеціальних знань і досвіду, що потребувало спеціальної підготовки постійних кадрів художників-оформлювачів, які спеціалізувалися на святах [1, 18-20].

Дослідники масових свят тоталітарних суспільств відзначають їх велику семантичну й структурну подібність релігійним святам, подеколи визначаючи її як своєрідну пародію на релігійні [20, 152]. Останнє видається не коректним, оскільки в тоталітарних суспільствах, на відміну від модерних демократичних, зменшується значення розважальності та зростає роль сакрального складника, що справді споріднює їх з середньовічними. Скажімо, масові свята і видовища в Німеччині за часів Веймарської республіки (1919-1933 рр.) були побудовані так, щоб за рахунок виокремлення з історії країни певних подій і їх монтажу «продемонструвати хід часу від прадідів-германців, аж до часу нинішньої події і переконати глядачів і учасників видовища в тому, що саме гітлерівський III Райх є логічним наслідком і найвищою точкою тисячолітнього розвитку» [13, 48]. У цьому зв'язку Т. Метельова підкреслює, що в тоталітарних суспільствах «відроджуються магічні ритуали світотворення: масові святкування, у яких одиничне сплавлено до спільної маси, де кожний рух, кожне слово учасника є рухом і словом маси, настільки вони розраховані і скореговані» [16, 389-390], як, утім й інші колективні заходи, що передусім мають на меті програвання сакралізованої форми, призначеної підживлювати та закорінювати панівну систему цінностей та вести її родовід від початку початків тоталітарного суспільства. У тоталітарному святі відтворюється в символічних діях тоталітарний міф, тому свято постає як справжній ритуал. «Суть свята в тоталітарних суспільствах тісно пов'язана з культурним завданням у відтворенні картини світу, тому свято – це відтворення міфу через ритуал, церемонії, парадигмальні жести» [11, 123]

Функцію «першопочатку» й «першосвята», тієї точки відліку творення світу, до якої свято щораз повертало світ як до належної, в СРСР взяла на себе дата Жовтневої революції. З 1917 р. час вимірювався роковинами революції, святкування яких уявлялося як космогонічна драма поновлення. Святкове вбрання вулиць, транспаранти, прапори, символіка СРСР, «колеристичний аскетизм, створюваний використанням червоного, кривавого кольору, без відтінків і півтонів» [13, 47], – могутній комплекс семіотичних засобів було направлено на формування ідеологічних установок і розвиток патріотичних почуттів з потужним апелюванням до сакральних шарів підсвідомого їх

учасників. Особливе сакральне місце являла собою трибуна на Червоній площі, яку в провінційних містах заступали центральні площі з обов'язковим пам'ятником Леніну. Характерним прийомом масових свят і видовищ було мізансценування масових дійств – за допомогою живих людських тіл, з яких будувалися декорації, створювалися живі грандіозні полотна, вибудовувався цілеспрямований рух. Однак, що прикметно, побачити таку живу картину можна було лише з досить віддаленої і піднесеної точки, якою була трибуна, зайнята вищим керівництвом. Таким чином, фактично свято створювалося не для народу, а народом для вождів, де народ слугував передусім масою, що стягується до сакрального владного центру.

З 1920 рр. набувають поширення театралізовані свята – масові видовища з приводу значних суспільних подій і знаменних дат, що складаються з багатьох тематично об'єднаних художніх програм і ставляться режисером на основі сценарію. Такі заходи, для яких характерним є поєднання всіх видів мистецтв, проводилися на відкритих сценах, стадіонах, площах, аренах, в алеях і на ставках парків. З перших років Жовтневої революції й упродовж 1920 рр. вони організовуються в різних містах, здебільшого – у великих, зокрема й українських – Києві, Харкові. Розвитку жанру сприяло будівництво масштабних культурних споруд – парків культури і відпочинку, відкритих театрів, стадіонів [4].

Характерною особливістю тоталітарних масових свят, і радянських, зокрема, була їх жорстка уніфікованість, «трафаретність», яка виключала будь-яку імпровізацію, самодіяльну творчість з боку учасників [19, 176.] і призводила до їх проведення «за одним лекалом» без жодного урахування етнокультурної специфіки регіону, що входив до складу радянської країни. Держава не лише визначала основні напрями політики у сфері регулювання свят, а й детально регламентувала її, надаючи однакового вигляду святковій культурі по всій країні.

Наприкінці 1920 рр. система організації державних свят повністю склалася. Її остаточне становлення було продемонстроване святкуванням у 1927 р. 10-річного ювілею революції, коли Москва вперше зробила очевидну заяву на здійснення нормувальної ролі в цій сфері на регіональному рівні. Напрями підготовки та організації святкування на всіх рівнях контролювалися і визначалися Центральною святковою комісією при Президії ЦВК СРСР, вищому державному органі Радянського Союзу. У 1927 р. Всесоюзна центральна святкова комісія мала навіть свій власний друкований орган – Бюлетень ювілейної комісії при Президії ЦВК СРСР, в якому публікувалися вказівки регіонам. Одночасно великим накладом виходили супровідні брошурки з роз'ясненням змісту урочистих промов і агітаційних заходів, запланованих в провінції, щоб вони слідували лінії центру. Тоді ж у Москві пройшла і низка конференцій, на яких були присутні організатори урочистостей з місць, з метою навчання їх московським стандартам. У ЗМІ широко висвітлювалося змагання між регіонами, переможцем у яких ставав той, хто найближче підходив до завданої центром моделі. На цей же час припадає й закріплення «канонічного» маршруту святкових демонстрацій, їх центрального

пункту, в якому розташовувалися трибуни керівництва і момент проходження через який був «для маси учасників найзначнішим в усій демонстрації» [9, 10].

Жорстка канонізованість і регламентованість масових свят радянської доби з моменту її остаточного становлення перетворила їх на форму реалізації владних відносин, побудованих згори донизу від владного «центру» до підпорядкованих регіонів – «масове радянське свято являло собою одну з ділянок асени, де вирішувалося питання про владу між центром і периферією. Тут відбивалися владні відносини, які, своєю чергою, суттєво впливали на формування святкової культури в регіональному контексті» [15, 85]. Підпорядкування регіонів в питаннях організації масових свят задавало й «зверху» ставлення радянського керівництва до українських організаторів, режисерів, причетних до їх проведення [22, 175]. З іншого боку, будь-яка його національна спрямованість, національне забарвлення жорстко викорінювались і карались.

Наукова новизна роботи полягає у виявленні специфіки розгортання й трансформації процесів становлення масових свят в Україні в перше десятиліття формування в ній тоталітарного режиму з урахуванням особливостей їх розгортання саме на українських обширах. Виявлено мету, способи й напрями перетворення масових свят на радянські.

Висновки. Розв'язання політико-ідеологічного завдання трансформації українських масових свят під час встановлення й ствердження радянської влади в Україні йшло за такими напрямками: цілеспрямоване запровадження радянських свят, що здійснювалося через «накладання» нових свят на традиційні народні й релігійні з «мікшуванням» їх часової прив'язки, та викорінювання масових свят, пов'язаних зі ствердженням української самосвідомості й державності. Радянська обрядовість була покликана утверджувати норми суспільного співжиття, прописані з відповідних ідеологічних позицій:

Характерною особливістю тоталітарних масових свят, і радянських, зокрема, була їх жорстка уніфікованість, яка виключала імпровізацію з боку учасників, відхилення від заданих центром стандартів і призводила до їх проведення без жодного урахування етнокультурної специфіки регіону, країни, що входили до складу СРСР. Держава детально регламентувала святкову сферу, надаючи їй однаковий вигляд по всій країні.

Система організації державних свят повністю склалася наприкінці 1920 рр. Жорстка канонізованість масових свят радянської доби перетворила їх на форму реалізації владних відносин, побудованих згори донизу від владного «центру» до підпорядкованих регіонів. Підлегле становище України в питаннях організації масових свят визначало й «зверху» ставлення радянського керівництва до українських діячів культури, причетних до їх проведення, а будь-яке національне забарвлення масового свята викорінювалося.

Примітки:

1. О.В. Ліманська наводить у цьому зв'язку вдалий приклад запровадження викорінюваного в 1920 рр. образу Діда Мороза та різдвяної ялинки, які через

переформатування святкового календаря були відірвані від різдвяних свят і в другій половині 1930 рр. повернені як новорічні атрибути [13, 82-84].

2. Цікаво, що день міжнародної солідарності трудящих робітники України, київські і харківські пролетарі, почали відзначати задовго до Жовтневої революції – у 90-х рр. XIX ст. [2, 15].

Література

1. Библикова И.М. Оформление революционных празднеств. *Агитационно-массовое искусство. Оформление празднеств*. Москва: Искусство, 1984, Т.1. С. 18-22.
2. Варварцев М.М. Святая нашего часу. Київ, 1964. 220 с.
3. Гаєвська Т.І. Народна обрядовість в незалежній Україні: автореф. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ, 2006. 23 с.
4. Глан Б.Н. Театрализованные праздники. URL: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/109/348.htm>
5. Гуцин А.С. Самодеятельное изо-искусство. Москва; Л.: Госиздат, 1931. 262 с.
6. Деканова М.К. Формирование советской праздничной культуры в деревне в 20-е гг. *Вестник СамГУ*. 2008. № 1. С. 20-27.
7. Єфіменко Г. «День фактичного перевороту» та інші неробочі дні радянської України. *Likbez: веб-сайт*. URL: <http://likbez.org.ua/ua/ukrayinska-den-fakticheskago-perevorota-ta-inshi-nerobochi-dni-radyanskoyi-ukrayini.html>
8. Жемчужный В. Как организовать октябрьскую демонстрацию. Москва; Л.: Госиздат, 1927. 25 с.
9. Закович Н. М., Косуха П. И., Перунов В. А. Социалистическая обрядность. Киев: Высшая школа, 1986. 343 с.
10. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України. 1919. ч. 17.
11. Лебедев И.А. Семантика и семиотика в культуре тоталитарных обществ: миф, символ, ритуал: дис. канд. филос. наук: 24.00.01 СПб., 2006. 163 с.
12. Литвинова М.В. Классификация и типология массовых праздников и зрелищ. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Право*. 2012. № 14 (133). Выпуск 21. С. 191-201.
13. Литвинова М.В. Массовые праздники и зрелища как манифестация власти. *Евразийский союз ученых*. № 3-9 (12), 2015. С. 47-49.
14. Ліманська О. В. Сучасна обрядова культура українських свят в системі духовних цінностей суспільства. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*. 2009. № 1. 79-87.
15. Мальте Р. Советские праздники. Москва: РОССПЭН, 2009. 439 с.
16. Метельова Т.О. Людина в історії: пошук системних закономірностей. Київ: Українська книга, 2002. 448 с.
17. Петрова І.В. Дозвілля як предмет наукових досліджень. *Культура і сучасність*. 2009. № 1. 75 с.
18. Правда, 1922. 9 ноября. № 253.
19. Свиридова Е.Г. Государственная политика СССР в сфере праздничной культуры (20-40-е гг.). *Время Науки*, 2014. Выпуск 2. С. 24-33.
20. Силади А. Тоталитарные культуры XX века: религия и рынок. *Общественные науки и современность*, 1994. № 3. С. 151-166.
21. Цехновицер О. Демонстрация и карнавал. К десятой годовщине октябрьской революции. Л: Долой неграмотность, 1927. 127 с.
22. Koustova E. Les fêtes révolutionnaires russes entre 1917 et 1920: des pratiques multiples et une matrice commune. *Cahiers du Monde Russe*, 2006. Vol. 47. № 4.

References

1. Bybykova, Y.M. (1984). Registration of revolutionary festivities. Agitation and mass art. Registration of festivals. Moscow: Iskusstvo, T.1. 18-22 [in Russian].
2. Varvartsev, M.M. (1964). Holidays of our time. Kyiv [in Ukrainian].
3. Hayevska, T.I. (2006). Folk ritual in independent Ukraine. Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
4. Glan, B.N. Drama Holidays. Retrieved from <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/109/348.htm>
5. Hushchyn, A.S. (1931). Amateur art. Moscow. L.: Gosyzdat [in Russian].
6. Dekanova, M.K. (2008). Formation of the Soviet festive culture in the village in the 20s. Vestnyk SamGU, 1, 20-27 [in Russian].
7. Yefimenko, H. 22.02.2017. "Day of the actual coup" and other non-working days of Soviet Ukraine. Likbez. Retrieved from <http://likbez.org.ua/ua/ukrayinska-den-fakticheskago-perevorotata-inshi-nerobochi-dni-radyanskoyi-ukrayini.html>.
8. Zhemchuzhnyy, V. (1927). How to organize the October demonstration. Moscow; L.: Hozyzdat [in Russian].
9. Zakovych, N.M. & Kosukha, P.Y. & Perunov, V.A. (1986). Socialist rites. Kyiv: Vyshaya shkola [in Russian].
10. Collection of Laws and Orders of the Workers 'and Peasants' Government of Ukraine (17). (1919) [in Ukrainian].
11. Lebedev, Y.A. (2006). Semantics and semiotics in the culture of totalitarian societies: myth, symbol, ritual. Doctor's thesis. Sanct-Peterburg. SPbGU [in Russian].
12. Lytvynova, M.V. (2012). Classification and typology of mass holidays and spectacles. Scientific statements of Belgorod State University. Series: Philosophy. Sociology. Right. 14 (133), 21, 191-201 [in Ukrainian].
13. Lytvynova, M.V. (2015). Mass holidays and spectacles as a manifestation of power. Eurasian Union of Scientists, 3-9 (12), 47-49 [in Ukrainian].
14. Limanska, O.V. (2009). Modern ritual culture of Ukrainian holidays in the system of spiritual values of society. Bulletin of the Kharkov State Academy of Design and Arts. Art studies. Architecture, 1, 79-87 [in Ukrainian].
15. Malte, R. (2009). Soviet holidays. Moscow: ROSSPEN [in Russian].
16. Metelyova, T.O. (2002). Man in history: the search for system regularities. Kiev: Ukrayinska knyha [in Ukrainian].
17. Petrova, I.V. (2009). Leisure as a subject of scientific research. Culture and modernity, 1, 70-75 [in Ukrainian].
18. Truth (1922, 09.11), 253 [in Russian].
19. Svirydova, E.G. (2014). The state policy of the USSR in the sphere of festive culture (20-40s). Science Time, 2, 24-33 [in Russian].
20. Silady, A. (1994). XX century totalitarian cultures: religion and market. Social Sciences and Modernity, 3, 151-166. [in Russian].
21. Tsekhnovytser, O. (1927). Demonstration and carnival. By the tenth anniversary of the October Revolution. L.: Doloy negramotnost [in Russian].
22. Koustova, E. The Russian revolutionary festivals between 1917 and 1920: multiple practices and a common matrix. Cahiers du Monde Russian, 2006. Vol. 47. № 4 [in French].